

Elżbieta Skubała

Biblioteka Politechniki Łódzkiej
elzbieta.skubala@p.lodz.pl

Ewelina Pabjańczyk-Wlazło

Interdyscyplinarna Szkoła Doktorska PŁ
ewelina.pabjanczyk-wlazlo@p.lodz.pl

V Seminarium z cyklu „Otwieranie nauki – praktyka i perspektywy”. Naukowcy, bibliotekarze i wydawcy w poszukiwaniu wspólnej drogi do otwartej nauki

Streszczenie: Sprawozdanie z V Seminarium z cyklu „Otwieranie nauki – praktyka i perspektywy”, które odbyło się w formie online 24 listopada 2020 r. Zorganizowane przez Bibliotekę Politechniki Łódzkiej, Interdyscyplinarną Szkołę Doktorską Politechniki Łódzkiej oraz Elsevier Polska seminarium było okazją do dyskusji na temat realizacji działań wspierających otwieranie nauki w Polsce, aktualnych zagadnień związanych ze skutkami COVID-19 w działalności uczelni oraz realizacją polityki otwartej nauki.

Słowa kluczowe: otwarta nauka, open access, publikacje naukowe, polityka otwartej nauki, polityka otwartego dostępu, Plan S, COVID-19, biblioteki w pandemii

Wprowadzenie

V Seminarium „Otwieranie nauki – praktyka i perspektywy” odbyło się online 24 listopada 2020 r. i zgodnie z założeniami było przedsięwzięciem skupiającym szerokie grono zarówno bibliotekarzy i specjalistów pracujących w bibliotekach akademickich, jak i naukowców i wydawców prac naukowych. Zgromadziło przed monitorami komputerów 212 uczestników. Organizatorami wydarzenia były: Biblioteka Politechniki Łódzkiej, Interdyscyplinarna Szkoła Doktorska Politechniki Łódzkiej (Interdisciplinary Doctoral School) i Wydawnictwo Elsevier. Patronat nad seminarium objęli: Rektor Politechniki Łódzkiej prof. dr hab. inż. Krzysztof Józwik, Wojewoda Łódzki Tobiasz Adam Bocheński i Prezydent Łodzi Hanna Zdanowska.

Celem seminarium była wymiana wiedzy i doświadczeń między naukowcami, bibliotekarzami i wydawcami oraz szeroka dyskusja na temat realizacji działań wspierających otwieranie nauki w Polsce. W debacie nie mogło zabraknąć tematu aktualnego dla środowiska akademickiego, jakim jest analiza skutków obostrzeń w działalności uczelni w czasie pandemii, takich jak zmiana organizacji pracy, elastyczność w zakresie świadczenia usług przez biblioteki, a także wpływ tych zmian na tworzenie oraz realizację polityki otwartej nauki.

Wydarzenie, które odbyło się w 2020 r. było piątą edycją seminarium „Otwieranie nauki – praktyka i perspektywy”. Gospodarzami poprzednich były: Biblioteka Politechniki Krakowskiej (2016), Centrum Naukowej Informacji Medycznej Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu (2017), Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu (2018), Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie (2019).

Seminarium zostało podzielone na dwie sesje, których tematami przewodnimi były: otwarta nauka i biblioteki w pandemii. Moderatorami pierwszej części byli Marek Górski i Ewelina Pabjańczyk-Wlazło, zaś drugiej – Elżbieta Skubała i Tomasz Psonka.

Sesja I pt. Badacze, bibliotekarze i wydawcy na drodze do otwarcia nauki

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW) przyjęło 23 października 2015 r. politykę otwartego dostępu zawartą w dokumencie *Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce*¹. Materiał ma charakter zaleceń dotyczących wprowadzania otwartego dostępu przez podmioty finansujące badania, jednostki naukowe, uczelnie oraz wydawców, w tym wydawców czasopism naukowych. Jednym z rekomendowanych zaleceń było określenie i ogłoszenie przez polskie uczelnie polityk otwartego dostępu. Tymczasem, mimo że mija już sześć lat od opublikowania dokumentu, relatywnie niewiele polskich uczelni zdecydowało się na taki krok. W ankiecie MNiSW z 2018 r., dotyczącej wdrażania otwartej nauki w Polsce, ankietowani wskazali m.in. na brak finansowania i systemów informatycznych umożliwiających wdrażanie otwartej nauki w uczelniach, w tym brak repozytoriów, brak chęci oraz wiedzy pracowników naukowych na ten temat oraz ryzyko prawne związane z obrotem artykułami zamkniętymi w modelu subskrypcyjnym. Pierwsze pytanie skierowane do uczestników panelu dotyczyło próby weryfikacji istniejących lub identyfikacji nowych barier wpływających na taki stan rzeczy z punktu widzenia wszystkich interesariuszy, tj. wydawców, władz uczelni, bibliotek, agencji finansujących badania i samych naukowców.

W pierwszej kolejności głos zabrała dr hab. inż. Justyna Możejko-Ciesielska, wiceprzewodnicząca Rady Młodych Naukowców, która zwróciła uwagę na to, że bardzo istotną częścią dorobku naukowców są publikacje w zagranicznych czasopismach. W tym kontekście otwarty dostęp wpływa na rozpoznawalność naukowca i cytowalność prac badawczych. Zasadniczą przeszkodą do publikowania w otwartym dostępie są jednak jego wysokie koszty, na co składają się nie tylko opłaty wydawnicze, ale w Polsce również 23% podatek VAT², co stawia polskich naukowców w gorszej sytuacji względem zagranicznych. Rektor Politechniki Łódzkiej, prof. dr hab. inż. Krzysztof Jóźwik, zwrócił uwagę na konieczność uregulowania kwestii praw własności intelektualnej, która w szczególności dla uczelni technicznych, prowadzących badania stosowane, niejako uniemożliwia pełną otwartość w publikowaniu wyników naukowych. Rektor poparł stanowisko przedmówczyni dotyczące ogromnych kosztów publikowania w otwartym dostępie oraz braku finansowania tego typu aktywności ze środków subwencji dla uczelni. Kolejną istotną sprawą było wskazanie na konieczność zracjonalizowania opłat wydawniczych dla wszystkich publikacji, nie tylko tych w otwartym dostępie, które miałyby odzwierciedlenie w realnych kosztach ponoszonych przez wydawców. Ponadto rektor wskazał na ryzyko stopniowego obniżania jakości merytorycznej publikacji w systemie otwartego dostępu, co z punktu widzenia rozwoju kadr naukowych może być przeszkodą w ubieganiu się o finansowanie projektów badawczych. Natomiast z punktu widzenia agencji fi-

¹ Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce. W: *Ministerstwo Nauki i Edukacji* [online]. [Dostęp 12.01.2021]. Dostępny w: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/dokumenty-na-temat-otwartego-dostepu>.

² Uchwała Rady Młodych Naukowców nr 11/2020 z dnia 14.09.2020 r. w sprawie zmian w opodatkowaniu artykułów naukowych publikowanych w wolnym dostępie [online]. [Dostęp 12.01.2020]. Dostępny w: <http://rmn.org.pl/wp-content/uploads/2020/09/Uchwa%C5%82a-podatkowa-14.09.2020-final-4.pdf>.

nansujących do barier należy zaliczyć przede wszystkim ograniczenia wynikające z przepisów prawa oraz zamknięty katalog rodzajów wsparcia, które agencje mogą świadczyć dla nauki. Ustawa o powołaniu Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (NAWA)³ określa jako możliwe do finansowania wyłącznie stypendia naukowe, koszty mobilności oraz dodatki mobilnościowe – powiedziała dyrektor Biura Programów dla Naukowców NAWA Agnieszka Stefaniak-Hryćko. Z kolei z punktu widzenia wydawców uczelnianych, których przedstawicielką była dyrektor Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego Ewa Bluszcz, do najważniejszych barier należy zaliczyć aspekty prawnautorskie uwalniania publikacji, brak uwzględnienia praktykowania otwartego dostępu w kryteriach ewaluacji działalności naukowej i algorytmach przydzielania subwencji, które mogą powodować brak zainteresowania ze strony naukowców i uczelni oraz być wyzwaniem finansowym związanym z przechodzeniem z drukowanego modelu publikacji na model elektroniczny.

Tomasz Psonka – dyrektor ds. Rozwiązań Badawczych (Elsevier) – wskazał na, jego zdaniem, najważniejszą barierę: brak spójnej i długofalowej strategii otwartej nauki w Polsce, która zaspokajałaby potrzeby wszystkich interesariuszy oraz uwzględniałaby specyfikę różnych dziedzin i dyscyplin naukowych oraz instytucji naukowych. Same wytyczne są niewystarczające, aby realnie wprowadzić założenia otwartej nauki do praktyki świata nauki w Polsce. T. Psonka zwrócił uwagę również na to, że otwarty dostęp jest tylko jednym z filarów otwartej nauki, który jest najczęściej dyskutowany, podczas gdy wszystkie pozostałe, np. otwarty dostęp do danych badawczych, również powinny być rozwijane, równocześnie z innymi filarami. Ważne jest również uwzględnienie specyfiki i uwarunkowań obowiązujących w danym kraju. Dyrektor Biblioteki Politechniki Krakowskiej Marek Górski wskazał, że bibliotekarze jako realizatorzy otwartej nauki są bardzo ważnymi partnerami dla naukowców i wydawców, ponieważ są odpowiedzialni za tworzenie systemów, działania prawne z tym związane oraz za kontakt z naukowcami. Z punktu widzenia bibliotekarzy do najważniejszych barier zaliczyć należy mentalność środowiska naukowego i niechęć naukowców do praktykowania założeń otwartej nauki.

Wśród najważniejszych działań mających na celu wspieranie rozwoju otwartej nauki w Polsce Rektor Politechniki Łódzkiej wymienił m.in. dobrą kampanię informacyjną na temat korzyści dla autorów, jakie wynikają z jej stosowania oraz podjęcie dialogu uczelni z ministerstwem, mającego na celu zabezpieczenie strumienia finansowania otwartej nauki w polskich uczelniach. Rektor wspominał również o dobrych praktykach stosowanych w Politechnice Łódzkiej, tj. wprowadzeniu różnego typu zachęt, np. dedykowanego budżetu na publikowanie w otwartym dostępie. M. Górski z kolei nawiązał do konieczności stworzenia instytucjonalnej polityki otwartego dostępu w uczelniach, ponieważ zapewnia to uporządkowanie całego systemu w ramach danej instytucji i wprowadza jednolity tryb postępowania dla wszystkich autorów oraz konieczność wprowadzenia systemowej pomocy prawnej zarówno dla autorów, jak i bibliotekarzy. Wiceprzewodnicząca Rady Młodych Naukowców postulowała obniżenie opłat za publikowanie w otwartym dostępie w skali UE oraz wprowadzenie tzw. programów otwartego publikowania, które oferowałyby tzw. „abonamenty” autorom afiliowanym do instytucji nauki i szkolnictwa wyższego w UE⁴. Wiceprzewodnicząca odniosła się również do istniejącego programu ówczesnego MNiSW, mającego na celu pokrycie kosztów publikacji w otwartym dostępie, zwracając uwagę, że lista tytułów i wydawnictw podlegających pod ten program wymaga rozszerzenia. Dyrektor Biura Programów dla Naukowców

³ Ustawa z dnia 7 lipca 2017 r. o Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej. Dz.U. 2017 poz. 1530.

⁴ Open Access. W: RMN Rada Młodych Naukowców [online]. [Dostęp 12.01.2020]. Dostępny w: <http://rmn.org.pl/open-access/>.

NAWA, Agnieszka Stefaniak-Hryćko, poinformowała o tym, że NAWA już po roku działalności poparła wdrażanie *Planu S* – inicjatywy zapoczątkowanej przez cOAlition S⁵, ale sam proces wdrażania tego postanowienia do praktyki agencji przebiega stopniowo. Przykładem tego jest wprowadzenie do regulaminów programów, skierowanych do indywidualnych naukowców, rekomendacji dotyczących publikowania w systemie otwartego dostępu, a w przypadku *Grantów interwencyjnych* NAWA jest to element obligatoryjny. Grant też przewiduje możliwość sfinansowania kosztów takich publikacji z budżetu projektu. Dyrektorka Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego Ewa Bluszcz stwierdziła, że stopień włączenia wydawców w organizowanie otwartej nauki jest znikomy, choć kluczowy, ponieważ wymaga unikalnych umiejętności i różnych zasobów oraz wsparcia instytucjonalnego i finansowego. Dyrektorka zasugerowała, że najlepszym rozwiązaniem byłoby podjęcie inicjatywy ponaduczelnianej, która zrzeszyłaby jednostki naukowe i pozwoliła wspólnie wypracować mechanizmy wspierające i regulujące otwartą naukę. Panel został podsumowany przez moderatora M. Górskiego, który bardzo pozytywnie odniósł się do wypowiedzi swoich przedmówców, podziękował za udział w sesji i wartościowe przemyślenia.

Sesja II pt. Biblioteki w czasie pandemii

Sesja została poprzedzona omówieniem wyników badania ankietowego, przeprowadzonego w trakcie rejestracji na seminarium, dotyczącego poziomu wiedzy i świadomości uczestników odnośnie otwartej nauki i podstawowych barier w jej wdrażaniu w polskich szkołach wyższych. Prezentację przygotowała i wyniki omówiła Izabela Gajda z Biblioteki Politechniki Łódzkiej⁶. Ankiety wypełniło 58 pracowników naukowych szkół wyższych, doktorantów, kadry zarządzającej i reprezentantów wydawców publikacji naukowych oraz 172 bibliotekarzy akademickich. Wyniki badania świadczą o niskim poziomie wiedzy z tego zakresu (zwłaszcza w grupie doktorantów), o potrzebie prowadzenia szkoleń z zagadnień dotyczących otwartych publikacji, otwartych danych badawczych oraz o niespójności i braku koordynacji we wdrażaniu zasad otwartej nauki w szkołach wyższych. Ankieta pozwoliła na określenie podstawowych barier w otwieraniu nauki w Polsce: finansowych, organizacyjnych, prawnych i informacyjnych.

Do dyskusji w sesji II zostali zaproszeni dyrektorzy bibliotek akademickich wszystkich typów szkół wyższych. Biblioteki uniwersyteckie reprezentowała Anna Wołodko, dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, biblioteki szkół technicznych – Jędrzej Leśniewski, zastępca dyrektora Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej, biblioteki szkół medycznych – Witold Kozakiewicz, dyrektor Centrum Informacyjno-Bibliotecznego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, a biblioteki szkół niepublicznych – Luiza Stachura, dyrektor Biblioteki Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Przed seminarium moderatorzy sesji poprosili panelistów o zapoznanie się z tekstem profesora Andrzeja Jajszczyka pt. *Spór o otwarty dostęp*⁷,

⁵ Deklaracja NAWA i Rady NAWA popierające wdrażanie Planu S – inicjatywy zapoczątkowanej przez cOAlition S. W: *Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej* [online]. [Dostęp 12.01.2020]. Dostępny w: <https://nawa.gov.pl/komunikaty/deklaracja-nawa-i-rady-nawa-popierajace-wdrazanie-planu-s-inicjatywy-zapoczatowanej-przez-coalition-s>.

⁶ GAJDA, I. *Biblioteki w okresie pandemii wywołanej wirusem SARS-CoV-2: omówienie ankiety* [online]. [Dostęp 10.01.2021]. Dostępny w: <https://drive.google.com/file/d/1GODD62DocH-673JPVKh95GTkpd3DrSrS/view>.

⁷ JAJSZCZYK, A. *Spór o otwarty dostęp*. *Forum Akademickie* [online]. 9/2020. [Dostęp 10.01.2021]. ISSN 1233-0930. Dostępny w: <https://miesiecznik.forumakademickie.pl/czasopisma/fa-9-2020/spor-o-otwarty-dostep%E2%80%A9/>.

w którym autor dzieli się ze społecznością akademicką argumentami, będącymi podstawą decyzji Rady Naukowej ERC (European Research Council) o zakończeniu wspierania tzw. *Planu S*, dotyczącego otwartego dostępu do publikacji. W konkluzji autor podkreśla, że idea otwartego dostępu jest niewątpliwie słuszna i trudno sobie wyobrazić rezygnację z otwierania publikacji, a wątpliwości członków Rady Naukowej ERC budzi jedynie tempo wprowadzania i jakość publikacji otwartych. Tekst jest niezwykle interesujący, zwłaszcza w świetle ostatnich informacji docierających do środowiska akademickiego o planowanych ministerialnych zmianach w tzw. *Konstytucji dla Nauki* i zasadach najbliższej ewaluacji dyscyplin. Panelistów zachęcono do skomentowania tez artykułu.

Na wstępie zaznaczono, że efekty *Planu S* powinny być oceniane przez najbardziej zainteresowane środowisko naukowców, bo to właśnie ich dotyczą skutki otwierania publikacji. Anna Wołodko zwróciła uwagę, że wobec faktu minimalnej wiedzy w Polsce o otwartej nauce, dyskusja na europejskim poziomie o wpływie *Planu S* na naukę w różnych regionach kontynentu może sprawić wrażenie europejskiego veta, a nie dyskursu akademickiego. Może też zostać wykorzystana do hamowania procesów otwartości w Polsce, co z pewnością nie przyniesie korzyści rodzimej nauce. Pojawił się też głos o słuszności argumentacji autora publikacji, jednak widać w nich obawę przed europeizacją nauki. Jędrzej Leśniewski uważa, że w Polsce widoczne są sygnały o wygaszaniu *Konstytucji dla Nauki* w wersji 2.0. Oceniał też rodzimą naukę z punktu widzenia obserwatora, stwierdzając, że *Polska dumnie kroczy, a świat biegnie* i jednocześnie zachęcił do oceny adekwatności nakładów na naukę w Polsce do jej społecznej odpowiedzialności w kontekście trzeciego kryterium ewaluacji: wpływu działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki. Luiza Stachura zwróciła uwagę, że podstawową barierą w otwieraniu nauki, w tym publikacji, jest mentalność naukowców i że nie należy przyspieszać wprowadzania *Planu S*. Z kolei Witold Kozakiewicz uściślił wypowiedź J. Leśniewskiego, że to Europa goni USA, które już 11 lat temu wprowadziły zasadę otwartości publikacji naukowych. Wyrażona została także, przytoczona w tekście A. Jajszczyka, wątpliwość o sens otwierania tekstów naukowych szerokiej publiczności, która w swojej masie i tak nie zrozumie trudnych, zawiłych naukowych treści. Ale w świetle bieżących wydarzeń w nauce, związanych z walką z pandemią wywołaną przez koronawirusa SARS-CoV-2, ogólnodostępne teksty naukowe zawierają argumenty, które mogą zostać wykorzystywane w szerokiej dyskusji społecznej, np. o konieczności noszenia maseczek, dezynfekcji rąk, zachowania dystansu czy pozytywnych skutkach szczepień. W. Kozakiewicz zastanawiał się, czy przesunięcie środków finansowych z prenumeraty źródeł elektronicznych na pokrycie kosztów APC (Article Processing Charge) dla młodych naukowców nie wpłynęłoby pozytywnie na rozwój nauki w Polsce. Zdaniem panelisty środowiska naukowego może zmienić wstrząs, a jego radykalizm uzasadnia subiektywna ocena świata nauki i wiedza o doświadczeniach amerykańskich uczelni. Ewolucja w tym przypadku, również w Polsce, nie jest skuteczna.

Od marca 2020 r. działalność bibliotek akademickich, podobnie jak funkcjonowanie szkół wyższych, została przeniesiona do świata wirtualnego. Biblioteki naukowe musiały rozwinąć usługi i komunikację w formie zdalnej. Największym problemem jest dostęp do zasobów tradycyjnych bibliotek. Prawie wszystkie biblioteki wprowadziły skanowanie materiałów drukowanych na żądanie, zawsze w zgodzie z prawem autorskim. W różny sposób rozwiązuje się problem wypożyczeń i zwrotów książek przy zamkniętych bibliotekach. Wykorzystywane są tutaj zarówno skrzynie zwrotów, jak i szafki depozytowe w szatniach, przesyła się też książki pocztą, a nieliczni cieszą się z posiadania książkomatów i wrzutni do zwrotów. Intensywnie promowane są źródła elektroniczne i e-zbiory własne, zawarte m.in. w bibliotekach cyfrowych. Biblioteki medyczne prowadzą bieżące

serwisy tematyczne o zagadnieniach związanych z COVID-19. Czas pandemii przyspieszył decyzje o inwestycjach w bibliotekach akademickich. Planowane są zakupy książkomatów i wrzutni. Pojawiły się też pytania o przyszłość usług bibliotecznych i samych bibliotek. Przedłużające się zamknięcie bibliotek spowoduje niewątpliwie odzwyczajenie się czytelników od wizyt w bibliotekach, ale może też wpłynąć na władze szkół wyższych, które nabiorą przekonania, że biblioteka w sensie fizycznym może nie istnieć. Przecież jakoś te usługi przez cały okres działały, a działania podejmowane przez biblioteki są wszak usługą.

Zwracano uwagę, że trudny czas, w jakim żyjemy, obnażył słabość i „skostniałość” polskich wydawców treści naukowych, którzy opornie otwierają swoje zasoby elektroniczne na potrzeby środowisk akademickich, niechętnie też udzielają zgód na rozszerzenie oferty i nawet nie próbują dogonić w tym zakresie świata. W pewnym stopniu da się to wytłumaczyć realnym spadkiem sprzedaży wydawnictw drukowanych i problemami finansowymi wydawców, jednak widoczny brak elastyczności nie napawa optymizmem. Odmiennie postępują zagraniczni wydawcy, którzy z własnej inicjatywy znoszą np. limity jednoczesnych użytkowników. Zasygnalizowano potrzebę posiadania przez biblioteki akademickie nowoczesnego IT, typu e-obywatel, ePUAP, które umożliwiłoby pewne uwierzytelnienie użytkownika i zdalne udostępnianie źródeł elektronicznych zgodnie z licencjami. Zwrócono także uwagę na niezwykle istotną barierę, jaką jest skostniałe prawo autorskie, stanowiące przeszkodę w realizacji zdalnych usług bibliotek w rzeczywistości lockdownu światowego. Realizowanie usług bibliotecznych zostało w tym kontekście określone jako fikcja prawno-technologiczna.

Ostatnim zagadnieniem dyskutowanym w II sesji była przyszłość bibliotek akademickich, a właściwie oczekiwania władz uczelni z perspektywy zarówno zbliżającej się ewaluacji, jak i doświadczeń okresu pandemii. Zwrócono uwagę na trudną kadencję nowych władz szkół wyższych, a zwłaszcza niepewność zasad ewaluacji wobec sygnalizowanych przez Ministerstwo Edukacji i Nauki zmian w Ustawie 2.0 i rozporządzeniach wykonawczych. Niepokój zarządzających może budzić wysokość przyszłorocznej subwencji i realne koszty pandemii. Pytanie o rolę biblioteki akademickiej w szkole wyższej w tym czasie okazało się przedwczesne. Żadna z bibliotek nie ma sygnałów od władz o nowych zadaniach czy też zmianach. Wszystkie realizują dotychczasowe zadania, skupiając się jednak na bibliometrii i przygotowaniu do parametryzacji według dotychczasowych zasad. W dyskusji dyrektorzy bibliotek zasygnalizowali, że po pandemii należy się liczyć z koniecznością weryfikacji poziomu zatrudnienia i zmianami w strukturach organizacyjnych.

Podsumowanie

Seminarium zgromadziło przed monitorami komputerów szerokie grono zarówno bibliotekarzy akademickich, naukowców i wydawców prac naukowych, jak i innych osób zainteresowanych omawianymi zagadnieniami. Tematyka sesji oraz wypowiedzi panelistów skupiały się przede wszystkim na określeniu stopnia zaawansowania wprowadzania otwartej nauki w Polsce, barierach jej rozwoju, a także na inicjatywach ją wspierających z punktu widzenia wszystkich interesariuszy tego procesu. Jedno z najważniejszych przesłań wydarzenia dotyczy uwzględniania wszystkich grup przedstawicielskich – od naukowców i doktorantów, którzy są twórcami nauki, przez bibliotekarzy i wydawców, którzy obsługują cały proces publikowania wyników naukowych, a kończąc na agencjach finansujących i ministerstwie, które ma możliwość stosowania systemowych zachęt do prak-

tykowania otwartej nauki w polskich ośrodkach naukowych. Każda z tych grup ma swoje specyficzne potrzeby, obawy i możliwości, które o ile zostaną prawidłowo zaadresowane i zdobędą odpowiednie wsparcie, mogą albo znacząco usprawnić proces wdrażania otwartej nauki w Polsce, albo go skutecznie hamować. Nie bez przyczyny wielu panelistów przywołało kwestie finansowania i pomocy prawnej oraz konieczność uregulowania tych aspektów na poziomie krajowym i europejskim.

Otwarta nauka nie jest już opcją, a nieuniknionym rozwiązaniem, które dotrze również do polskich uczelni, bibliotek i wydawnictw, zatem czas najwyższy na podjęcie skoncentrowanych i przemyślanych działań. W zakresie tych działań możemy wymienić intensywną kampanię informacyjną skierowaną do naukowców, którzy często sceptycznie podchodzą do tematyki otwartej nauki i niechętnie przyjmują na siebie dodatkowe obowiązki związane z jej praktykowaniem, wsparcie finansowe, informatyczne i instytucjonalne dla bibliotek i wydawnictw, które pozwolą na zdobycie niezbędnych kompetencji i zasobów, uregulowanie kontrowersji prawnych i finansowych, ale także wprowadzenie spójnej i wspólnie wypracowanej przez całe środowisko naukowców, bibliotekarzy i wydawców polityki otwartej nauki, która adresowałaby wszystkie przywoływane postulaty. Pomimo wielu lat, które upłynęły od opublikowania pierwszych dokumentów europejskich oraz polskich na temat otwartej nauki we wszystkich krajach UE, można odnieść wrażenie, że Polska jest daleko w tyle za niektórymi krajami europejskimi czy też USA. Wydaje się, że to ostatni moment, aby podjąć realne wysiłki ku wdrożeniu otwartej nauki w Polsce. Paradoksalnie pandemia COVID-19 spowodowała masowy wzrost zapotrzebowania na zasoby i zaplecze informatyczne polskiej nauki oraz na umiejętności naukowców, które w dużej mierze są uzależnione od skoncentrowania wysiłków w tym zakresie i uzyskanego wsparcia. Można powiedzieć również, że pandemia pośrednio wymusiła na nauce większe zainteresowanie tematyką jej otwierania. Miejmy tylko nadzieję, że zainteresowanie to utrzyma się na wysokim i stabilnym poziomie, który pozwoli na wdrożenie jej do codziennej praktyki naukowców, bibliotekarzy i wydawców oraz na swobodne czerpanie korzyści, jakie płyną z jej praktykowania – bez wzbudzania niepewności i obaw.

Bibliografia:

1. Deklaracja NAWA i Rady NAWA popierające wdrażanie Planu S – inicjatywy zapoczątkowanej przez cOAlition S. W: *Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej* [online]. [Dostęp 12.01.2020]. Dostępny w: <https://nawa.gov.pl/komunikaty/deklaracja-nawa-i-rady-nawa-popierajace-wdrazanie-planu-s-inicjatywy-zapoczatkowanej-przez-coalition-s>.
2. GAJDA, I. *Biblioteki w okresie pandemii wywołanej wirusem SARS-CoV-2: omówienie ankiety* [online]. [Dostęp 10.01.2021]. Dostępny w: <https://drive.google.com/file/d/1GODD62DocH-673JPKh95GtKpd3DrSrS/view>.
3. JAJCZYK, A. Spór o otwarty dostęp. *Forum Akademickie* [online]. 9/2020. [Dostęp: 10.01.2021]. ISSN 1233-0930. Dostępny w: <https://miesiecznik.forumakademickie.pl/czasopisma/fa-9-2020/spor-o-otwarty-dostep%E2%80%A9/>.
4. Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce. W: *Ministerstwo Nauki i Edukacji* [online]. [Dostęp 12.01.2021]. Dostępny w: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/dokumenty-na-temat-otwartego-dostepu>.
5. Open Access. W: *RMN Rada Młodych Naukowców* [online]. [Dostęp 12.01.2020]. Dostępny w: <http://rmn.org.pl/open-access/>.

6. *Uchwała Rady Młodych Naukowców nr 11/2020 z dnia 14.09.2020 r. w sprawie zmian w opodatkowaniu artykułów naukowych publikowanych w wolnym dostępie* [online]. [Dostęp 12.01.2020]. Dostępny w: <http://rmn.org.pl/wp-content/uploads/2020/09/Uchwa%C5%82a-podatkowa-14.09.2020-final-4.pdf>.
7. *Ustawa z dnia 7 lipca 2017 r. o Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej*. Dz.U. 2017 poz. 1530.